

Irak-Suriye ve Türkiye alanına tepeden baktığınızda gördüğünüz nedir? Mezopotamya'da neler olup bitiyor?

1916'da Sykes-Picot anlaşmasıyla kurulan bir düzen var; bu düzenin ömrü tükendi ve çatırıyor. Söz konusu düzen bölge halklarının iradesinin hilafına, batılı devletlerin çıkarları doğrultusunda kurulan ve özünde anti Kürt bir düzen. Çünkü bu düzenin merkezinde Kürtler ve Kürdistan vardı. Bu düzenden hasar gören Kürtler ve Kürdistan'dı. O düzende Araplar, Farslar, Türkler bir devlete sahip olabildikleri halde, Kürtler sadece devlet hakkından yoksun kalmakla kalmadılar, aynı zamanda ülkeleri dört parçaya bölündü ve ulusal bir baskıya inkâra tabi tutuldular. Bugüne kadar bu devam etti. Bu düzen İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da varlığını korudu. Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla soğuk savaş döneminin sonu geldi. İlginçtir Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra bunun artçı sarsıntıları Ortadoğu'ya yansıdı ve ABD'nin Birinci Körfez müdahalesiyle Irak'ta Kürtler bağlamında yeni bir yeni bir süreç, özgür bir süreç başladı. Kürtler, 1991'den bu yana özgürlük yolunda kararlı adımlarla yürüyorlar.

2005 yılında yapılan yeni Irak Anayasası ile Kürdistan federal bir statüye kavuştu. Federal Irak sistemi içinde. Dolayısıyla bu süreç 1991'den bu yana süregelen bir süreç. Esasen Kürt Baharı dediğimiz bu süreç Arap Baharı'ndan önce başlamıştır denilebilir. 2011 yılında ise Arap Baharı başladı biliyorsunuz. Tunus'ta, Sonra Mısır'da ve gelip Suriye'de tıkanı. Suriye'de kanlı bir savaşa dönüştü. Şimdi bütün bölge devletleri Suriye üzerine üşüşmüş durumda.

Tabii sorun salt Suriye meselesi değil, esasen Ortadoğu'nun yeniden dizayn edilmesi meselesi. Şu bir gerçek, Irak ve Suriye kuruluşları ile yapaydılar ve şu anda işlemez duruma gelmişlerdir. Bunun için iki devlet için de 'çökmüş devletler' nitelemesi yapılıyor ki bu çok yerindedir. İki devlet de artık ülke düzeyinde merkezi otoritelerini yitirmiş, anayasaları işlemiyor, ordu ülkenin bütün alanlarına sahip değil ve merkezi yönetim hükümlerinin gerektirdiği toplumun ihtiyaçlarını karşılamıyor. Söz gelimi Bağdat bugün IŞİD'in elindeki alanı yitirmiş durumda, kontrolünü yitirmiş durumda. Kürdistan'da ise bölgenin anayasal payı olan bütçeyi vermiyor. Ayrıca IŞİD saldırılarına karşı Irak ordusu hiç bir direnme güç gösteremedi ve gelinen aşamada da anayasa işlemiyor. Dolayısıyla gerçek anlamda da bir Irak devletinden söz etmek mümkün değil. Suriye ise daha da parçalı. Bir değil onlarca parçadan oluşmuş. Bir yandan IŞİD, bir yandan Kürtlerin bulunduğu bölge var diğer yanda da irili ufaklı İslami muhalif örgütler var. Şunu söyleyebilirim Ortadoğu'da genel durum şu; bir yanda bu devletlerin hem Irak hem Suriye'nin söz konusu coğrafyaları, etnik, dini, çoğulcu yapısına uygun yeniden yapılanması kaçınılmazdır. Mevcut yapılar söz konusu coğrafyanın toplumsal, etnik ve dini gerçekliğine cevaz veren nitelikte değildir, dediğim gibi masa üstünde çizilmiş devletlerdi. Bu devletlerin yeniden yapılanması gerekir. Burada mutlaka Kürtlerin ulusal ve demokratik haklarını kullanmaları gerekir. Bu hangi statüde olur ayrı bir şey ama hem Irak'ta; zaten Irak'ta Kürtler önemli bir mesafe katettiler, federe yapı belirli bir kurumsallaşma sağladı Irak Kürdistan'ı için söylüyorum. Şimdide bir bağımsızlık söz konusu, bağımsızlık belki sonra konuşacağız bir ihtiyaçtan kaynaklandı. Yani Irak merkezi yönetiminin işlevini kaybetmesinden kaynaklanan bir ihtiyaçtır. Yoksa Kürtler sanırım çok daha bağımsızlığı arzuladıkları için değil. Başka bir seçenek bırakılmadığı için. Suriye'de de Kürtlerin mutlaka bir statüye kavuşması lazım. Bölgesel temelli bir statü olmalı, Kürtler orada kendi kendilerini merkezi Suriye yönetimi içinde yönetebilmeliler. Kendi parlamentoları, yerel organları olmalı, ekonomik, sosyal, kültürel anlamda kendilerini ifade edebilmeli ve yaşamalıdır. Irak'ta da Suriye'de de mutlaka yeni bir anayasa ile hem Nusayri toplumu, hem Sünnilerin hem de oradaki Hıristiyanların, Kürtlerin haklarını güvence altına alan bir yapı oluşturulmalı.

Birinci Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkan statüko ortadan kalkıyor, Sykes-Picot düzeni bitiyor değerlendirmesine katılıyor musunuz?

Evet, o düzen hükmünü yitirdi demek mümkün. Bütün bu olup bitenler onun göstergesi. O sistemin sürdürülemez olduğunun, sonuna geldiğinin göstergesi. Bir düzen yıkılıyor ama nasıl bir düzen kurulacak, söz konusu yaşanan süreç böyle bir süreç. Henüz ona ilişkin çok net bir şey söylemek mümkün değil. Yeni bir düzenin kuruluşu yıllar, on yıllar alabilir. Ama yeni bir düzenin kuruluşunda mutlaka gözetilmesi gereken coğrafyanın çok renkli, etnik ve dini yapısı ve Kürtlerin ulusal demokratik haklarına kavuşmasıdır. Bu ikisi sağlanmadan yeni kurulacak düzenden de bir istikrar ve sürdürülebilirlik beklemek mümkün değil. O nedenle Kürtlerin ve Kürdistan'ın durumu önümüzde kurulacak Ortadoğu düzeninde tayin edici bir rol oynayacaktır.

Yeni Ortadoğu düzeni olacaksa bunun kurucu aktörlerini nasıl sıralarsınız?

Öncelikle bölge halkları bence bu konuda tayin edici olmalı. Halklar kendi kaderlerini kendileri tayin etmeli başkaları değil. Kürtler, Araplar, Arapların Sünni, Şii kesimleri; Türkler, bunlar birlikte sağlamalı. Çünkü bu bölgede, bu coğrafyada yaşayanlar kader birliği içinde olanlar onlar. Yarın başkaları gittiği halde yine birlikte yaşamaya devam edecek olanlar bunlar. O nedenle bunların ortak iradesiyle şekillenmeli. Elbette diyelim ki büyük güçlerin bu aşamada tümünden devre dışı bırakılması söz konusu görünmüyor, gerçekçi de görünmüyor. Bu sistemin kuruluşunda devre dışı bırakılması gerçekçi görünmüyor. Bunların katkısı alınabilir, bunların çıkarları gözetilebilir bir süre ama mutlaka esas tayin edici olması gereken bölge halklarıdır, tabii ki Birleşmiş Milletlerin katkısından faydalanılabilir, Arap Birliği'nin desteğinden faydalanılabilir, bütün uluslararası kurumların kabullenirliği tanınması önemsenmelidir, son tahlilde bölge halkları ilk aktördür.

İŞİD denilen yapıya bakışınız nedir, organik bir yapı mıdır, bir istihbarat operasyonu mudur, kimin kimlerin işine gelmektedir, nasıl bir oynuyor bölgede?

İŞİD kompleks bir yapı, bir yanında geçmişte El Kaide diye bir gelenek var. İkinci aşamada Suudi Arabistan'ın, Katar'ın desteğinin arkasında bulunduğu bir örgüt var. Üçüncüsü ve en önemlisi bence Suriye'deki ve Irak'taki Şii yönetimlerin oradaki Sünni kesimlere yönelik sürdürdüğü ötekileştirme politikası var. Geçmişte Irak'ta Sünni Baas yönetimi Şiilere, Kürtlere ne yaptıysa İkinci Irak Savaşı'ndan sonra yönetime gelen Şii yönetim Sünnilere aynısını yaptı. Maliki yönetimi sadece Kürtleri değil Sünnileri de dışladı. Bütün yönetim erkini kendisinde topladı. Irak parlamentosundaki birçok politikacıyı tasfiye etti. Tarık Haşimi Türkiye'ye gelmişti biliyorsunuz, o Sünni bir politikacıydı. Aynı şey vaktiyle Suriye'de de yaşandı. İŞİD örgütü iki Şii yönetimin Bağdat ve Şam'ın izlediği ötekileştirici, mezhepçi politikanın ürünü olarak ortaya çıktılar ve onların sunduğu öfke ve nefret üzerinden palazlandılar. Ama bir kere palazlandıktan sonra tabii herkes onu kendi amaçları doğrultusunda kullandı.

İŞİD nedeniyle bugün Ortadoğu'da sadece kanlı bir çatışma yaşanmıyor. Aynı zamanda İŞİD iki ülkedeki dengeleri de çok derinden sarstı. Ama Kürtler bakımından şöyle bir artışı oldu. İŞİD biliyorsunuz 2014 yılı Haziran ayında Musul'u ele geçirdikten sonra hızla etkinlik alanını genişletti ve Kürt bölgelerine saldırdı. Şengal başta olmak üzere Zumar, Kerkük'e kadar geniş bir coğrafyada Kürtlere yönelik harekete geçti. İŞİD'in saldırıları karşısında biliyorsunuz 60-70 bin kişilik Irak ordusu Musul'da silahlarını aletlerini, edevatlarını İŞİD'e bırakarak kaçtı. Sadece Musul'da değil bütün söz konusu coğrafyada Bağdat'a karşı kaçtı. Kürtler sonra tekrar toparlandılar özellikle ABD'nin ve

koalisyon ülkelerinin desteğiyle IŞİD üzerine yürüdüler ve önemli ölçüde püskürttüler. IŞİD'i püskürttükten sonra daha önce Irak ordusunun denetiminde olan ve Kürdistan'da tartışmalı bölgeler denilen ve anayasanın 140'ıncı maddesi çerçevesinde çözülmesi beklenen bütün bölgeleri Kürtler, Kürdistan bölgesine kattılar. IŞİD vesilesiyle Kürtler Sayın Barzani'nin deyişiyle anayasanın 140'ıncı maddesinin gereğini yerine getirdiler. O maddeyi çözdüler ve Kürdistan'ın önemli coğrafi bölgelerinin Kürdistan'a kattılar. Bilebildiğim kadarıyla şimdi Kürdistan Bölge Yönetimi, Kürdistan coğrafyasının yüzde doksanına hâkim.

IŞİD'in Kürtlere sağladığı bir artı daha oldu; IŞİD Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nin özellikle askeri zafiyetlerini de ortaya çıkardı. Yani Peşmerge gücünün esasen çok ciddi bir savaşa hazırlıklı olmadığını, IŞİD benzeri bir gücün saldırıları karşısında paniklediği görüldü. IŞİD saldırılarından ve onun yol açtığı muhasebeden sonra Peşmerge tekrar dizayn edildi, askeri donanımı arttırıldı, eğitim kapasitesi yükseltildi. Tabii uluslararası düzeyde sunulan yoğun destek nedeniyle önemli bir savaş kapasitesine kavuştu. Bu gün Kürdistan Bölge Yönetimi IŞİD'e karşı önemli başarılarla imza atmış ve IŞİD'i geriletilmesinde belirleyici rol oynamış durumda. IŞİD bu anlamda Kürdistan'ın bağımsızlaşmasını hızlandıran bir faktöre dönüştü. IŞİD olmasaydı bugün Kürdistan açısından referandum bağımsızlık tartışmaları başka düzeydeydi. Gerçi IŞİD'in varlığından önce de bu Kürtler açısından söz konusuydu. IŞİD bu süreci hızlandırdı yani Kürdistan'ın bağımsızlaşma fikriyatını, sürecini hızlandırdı.

Benzer şekilde IŞİD Suriye'de de Kürtlerin varlığını ve gücünü daha görünür hale getirdi. Kürtler IŞİD'e karşı Kobani'de ve diğer bölgelerde ortaya koydukları eşsiz ve insanüstü mücadele ile hem Suriye'de hem dünya düzeninde önemli bir güç olduklarını gösterdiler. ABD'den Rusya'ya kadar bütün uluslararası güçler Suriye'de IŞİD'e karşı savaşta önemli ölçüde Kürtlere bel bağlamış durumda. Bu son dönemde yine IŞİD'e karşı sürdürülen savaşta Kürtlerin de içerisinde yer aldığı Demokratik Suriye Güçleri diye bir örgüt var orada önemli mevziler kazanılıyor. Dolayısıyla IŞİD bölgenin mevcut açmazlarını mevcut çarpıklığını ortaya çıkaran bir turnusol oldu ve bu Kürtlerin bölgesel konumlarını güçlendirir. Bölgesel pozisyonlarını ve artılarını güçlendirdi diyebilirim.

IŞİD olmasa Suriye krizi nasıl seyrederdi onu kestirmek zor. Ama şimdi IŞİD nedeniyle Esad rejiminin ömrü de uzadı. Yani deyim yerindeyse Esad rejimi IŞİD'i göstererek mevcut dünyayı sıtmaya razı eder bir noktaya getirdi. Bugün bütün dünya hedef olarak IŞİD'in yok edilmesine odaklanmış, bu nedenle de Esad rejimi meselesi ikinci plana itilmiş görünüyor. Esad rejiminin elini de rahatlatmış bulunuyor. Onun için dikkat ederseniz kimse Türkiye'den başka Esad'ın gidişinden söz etmiyor. Esad'ın kendisi ve rejimi bir sorun olarak devam etse bile öncelik olmaktan çıkmıştır. IŞİD Esad rejiminin ömrünü uzattı, bütün uluslararası güçlerin buraya odaklanmasına yol açtı; bu gün dikkat ederseniz bütün dünya, Fransa'dan Çin'e kadar, Rusya'dan ABD'ye kadar herkes gücünü bir şekilde Suriye'ye yığmış ve dikkatini oraya yoğunlaştırmış durumda. Tabii burada ön planda görünen IŞİD belası ama son tahlilde Ortadoğu'nun paylaşılması, bölgedeki enerji kaynaklarının güvence altına alınması, ve yeniden bir rol paylaşımıdır esasen. Buradaki kavganın temel dayanağı bu.

IŞİD destek almasaydı bu kadar büyümesi olanaklı mıydı? Belli ki bir oyun söz konusu.

Şüphe yok, denilebilir ki herkes IŞİD'i bir diğerine karşı kullandı. Söz gelimi Türkiye'nin Esad rejimine karşı IŞİD'e göz yumduğu, Suriye'nin IŞİD'i bölge devletlerine karşı kullandığı kesin. Suudi Arabistan'ın İran'a karşı kullandığı, İran'ın onu Kürtlere karşı kullandığı kesin. Hatta bir dönem Bağdat'ın bile

IŞİD'in varlığından memnun olduğu iddia ediliyor. Bütün bunların gerçek payının olmadığını söylemek mümkün değil.

Kandil merkezli PKK bu oyunun neresinde?

Kandil Suriye'deki yeni denklemde önemli imkânlar elde etti. Özellikle IŞİD belasına karşı PYD'ye yüklenen rol nedeniyle itibarı bir hayli arttı. Hatta denilebilir ki çatışmalar olmasaydı terörist listesinden çıkması bile tartışılıyordu. PKK orada büyük bir siyasal alan elde etti PYD şahsında. Oradaki gelişmeler öncesini de biliyorsunuz Suriye diğer İslamcı güçlere karşı cepheyi daraltmak için Kürdistan Bölgesini boşalttı ve orayı PYD'ye teslim etti. PYD dediğiniz de esasen PKK'nin bir başka versiyonu, Suriye'deki versiyonu. Ayrıca PKK'nin Suriye'de büyük bir toplumsal zemini var. Öcalan'ın orada yaşamasından, önemli gerilla gücü bakımından orada ilişkisi ve toplumsal desteği var. Dolayısıyla PKK orada önemli bir fırsat, mevzi kazandı. Şimdi genel kanı şu ki; PKK'nin son dönemde Türkiye'de bu tırmandırdığı gerilim ve savaş politikasının bir nedeni de o. Yani PKK buradan şunu amaçlıyor olabilir; Bir, Türkiye Devleti'nin Suriye Kürt bölgesine yaptığı müdahalenin önünü kesmek istiyor olabilir o çatışma ve gerilim politikasıyla. Çünkü Türkiye gerçekten Suriye ve Kürt politikasında yanlış bir noktada. Anti Kürt bir yaklaşım içinde ne yazık ki. Zaman zaman bu konuda farklı mesajlar verilse bile; diyelim ki Kobani sorununda Türkiye insani anlamda yardımda bulunsa bile Kürdistan Peşmerge'sinin Türkiye üzerinden geçmesine izin verse bile genel olarak olumsuz bir tutum içinde.

Sayın Cumhurbaşkanı Erdoğan zaman zaman ya da sıklıkla, 'Biz Irak'ın kuzeyinde oluşumun bir benzerinin Suriye'nin kuzeyinde oluşmasına izin vermeyiz' argümanı bunun göstergesi ama kendi içinde de çelişkili tabii. Geline aşamada Türkiye'nin Kuzey Irak denilen Güney Kürdistan ile ilişkileri son derece olumlu. Ticari, siyasi, her açıdan önemli bir ilişki var Türkiye ve Güney Kürdistan arasında. Türkiye Güney Kürdistan'a önem ve değer veriyor. Kürdistan'ın Türkiye'ye önemli bir değer biçtiğini biliyoruz. Bu nihayetinde karşılıklı çıkarlara dayalı bir şey. Böyle bir argümandan bir kere Suriye'deki Kürt politikasını oluşturmak yanlış. Ama ondan bağımsız olarak Türkiye'nin orada bir Kürt oluşumuna sıcak bakmadığı kesin. Hatta son dönemde özellikle Fırat'ın batısı için, Cerablus, Azez arasındaki bölge için öngörülen güvenli bölgenin temelinde de esasen Kürt koridorunu kesmenin yattığını söylemek mümkün. Çünkü biliyorsunuz onun ötesinde Afrin var ve eğer o bölgeler Kürtlerin eline geçerse Kürt koridoru bütünlüğünü tamamlamış oluyor. Türkiye esasen o coğrafyayı kesmek istiyor, yani Türkiye'nin bir Kürt karşıtı politikasının olduğu kesin. Bu zaman zaman farklı şekillerde dile getirilse, olumlu mesajlar verilse bile PKK'de Türkiye'yi içeriden huzursuz etmeye çalışıyor. Ayrıca Türkiye'nin geçmişte IŞİD'e verdiği alıdan yola çıkarak Türkiye'yi uluslararası alanda da çıkmaza sokmak istiyor. PKK aynı zamanda bu Ortadoğu denklemde Şii-Sünni cephesinde özellikle Şii cephenin önemli bir müttefiki durumundadır. Bugün bölgedeki savaşın bir boyutunda İran'ın öncülüğünü yaptığı, Bağdat ve Şam, Hizbullah, Lübnan Şii eksenini var, bir yandan da Türkiye, Suudi Arabistan ve Katar'ın hatta IŞİD'in de kategorik olarak içerisine girebileceği Sünni eksenini var.

Tam da bu noktada İran bu oyunu nasıl oynuyor, hedefi ne, hangi aktörler üzerinden yürütüyor?

İran Ortadoğu'da hegemonik güçlerden birisi hatta emperyal emelleri olan ve bütün Ortadoğu'da hüküm peşinde olan bir köklü egemen devlet. Bugün Bağdat'ta kesin bir etkisi var. Yine Esad rejiminin ayakta kalmasında başat bir rolü var. İran Devrim Muhafızları ve Kasım Süleymani eliyle iki ülkede de fiili operasyonlar içindedir. Hizbullah var ayrıca. Hatta Yemen'e kadar uzanan bir etkisi var. Burada Türkiye ile bir hesaplaşması var. Güney Kürdistan ile ciddi problemleri var. Görünürde iyi ilişkiler içinde görünüyor olmasına rağmen bu savaşta İran'ın Türkiye'ye karşı PKK'ye sınırsız destek verdiği

kesin. Tartışmasız bir şey. Bunu PKK liderleri değişik vesilelerle ifade ettiler. Söz gelimi bu çözüm süreci başladığında sanırım Karayılan İranlı yetkililerin, 'Neden Türkiye ile barışıyorsunuz, savaşı başlatın size bütün olanakları verelim' dediği yönünde beyanatları oldu Karayılan'ın ya da Cemil Bayık'ın olabilir tam hatırlamıyorum. Şimdi Rusya'nın bölgeye gelişinden sonra bu hesaplaşma yani İran'la Türkiye arasındaki hesaplaşma daha da sertleşti ve İran Türkiye'yi rahatsız etmek için PKK'ye sınırsız olanaklar sunduğu konusunda kuşku yok.

Ortak hareket ettikleri söylenebilir mi, birbirlerini kullanıyor olabilirler mi?

Tabii ki bir yönüyle karşılıklı çıkardan söz edilebilir. Ama buradaki ilişkinin çok dengeli ve eşit olduğunu söylemek mümkün değil. İran çok hegemonik emperyal bir devlet PKK nihayetinde bir örgüt ve bu ilişkinin Kürtler aleyhine işlediğini söylemek mümkün. Belki İran'ın sunduğu desteğin PKK'nin Türkiye Devleti'ne karşı yürüttüğü mücadelede bir anlamda etkisinden söz edilebilir. Ama aynı İran'ın söz gelimi Güney Kürdistan'a söz gelimi Barzani'ye karşı da PKK'yi kışkırtmadığını söylemek mümkün değil. Dolayısıyla bu ilişkiyi zaman zaman Kürtlerin kendi içinde çatışmasına yol açabiliyor ve Kürtler aleyhine sonuçlanabiliyor. Bir şeyi daha söyleyeyim, belki yine bu tür ilişkiler uluslararası bütün örgüt ve devletler bakımından anlaşılabilir ancak Kürt kesiminin bugün Türkiye'de elde ettiği kazanımlar, mevziler, imkanlar düşünüldüğünde savaş düzeyinde İran'dan alınan desteğin ne PKK'ye ne Kürtlere ne de Türkiye'ye bir katkısının olmadığını söylemek mümkün.

Irak'ın kuzeyinde KDP'ye yönelik bazı hamleler, onu başkanlıktan uzaklaştırmaya dönük çabalar olduğu yazılıp çiziliyor, bu hamleler 'bölgedeki oyun'un neresine oturuyor?

Bağımsız bir Kürdistan en başta Kürtlerin meşru talebi. Ama böyle bir sürecin Suudi Arabistan'dan destek aldığını biliyoruz. Türkiye'nin buna açıkça karşı çıkmadığını biliyoruz. Suudi Arabistan açısından neden şu; Şii eksen içinde yayın içinde yani İran, Bağdat ve Suriye Şam ekseninde burada bağımsız bir Kürdistan bu Şii güç dengesini dengeleyecek bir unsur olarak düşünülüyor. Suudi Arabistan'ın hesabı o.

Bu anlamda destek veriyor?

Destek veriyor, orada bir Kürdistan devletinin bir Sünni Kürdistan devletinin her ne kadar Kürtler mezhep meselesine anlam vermeseler de dışarıdan böyle görüldüğü ve böyle bir değer verildiği kesin. Benzer şekilde Türkiye'de bana kalırsa böyle bir sürece destek veriyor. Yine aynı kaygılarla, yine Bağdat'ı, Tahran'ı Şam'ı dengeleyecek bir unsur olarak düşünülüyor.

İran'ın tutumu ise tam tersi yönünde. İran da Türkiye ve Suudi Arabistan hangi kaygılarla bağımsızlığa destek veriyorsa o da aynı kaygılarla karşı çıkıyor. Yani o da böyle bir devletin muhtemelen İran, Suudi Arabistan ve Türkiye destekli olduğunu düşünüyor. İkincisi kendinin bir Kürt problem var İran'ın. Bağımsız bir Kürdistan oluşumunun kendi Kürtlerini de etkileyeceğini düşünüyor, bu nedenle de doğrudan dolaylı bütün araçlarla karşı çıkıyor.

Şii yapıya da tehdit olarak görüyor sanırım?

Tabii tehdit olarak görüyor hem Şii yapısına hem Kürt sorunu nedeniyle tehdit olarak görüyor. Batılı güçler için önemli bir müttefik, böyle bir müttefikin yanı başında boy vermesini İran istemiyor. Onun için değişik yöntemlerle Kürdistan bölgesinde istikrarsızlığı arttırmak, Sayın Barzani'nin başkanlık

pozisyonunu etkisiz hale getirmek ve Kürdistan bölgesini kendisine daha çok muhtaç hale getirmek için başvurmadık yöntem bırakmıyor.

Türkiye içinde çözüm sürecinin yeniden başlayabilmesinin bölgesel ya da siyasi şartları ne olabilir?

Bir boyutu Suriye'deki gelişmelerle ilgili. Dolayısıyla Ortadoğu'daki gelişmelerle ilgili. Türkiye'de mevcut çatışmalı durumun esasen son dönemde Suriye'de gelişen yangınla, krizle bağlantılı olduğu genel kabul gören bir gerçek. Eğer Suriye krizi olmasaydı bir ihtimal bugünkü çatışma ve savaş ortamı olmayabilirdi. Dolayısıyla Türkiye'deki çözüm sürecinin yeniden gündeme gelmesi biraz da Suriye'deki tansiyonun düşmesine bağlı, gerilimin azalmasına, oradaki sorunun, krizin bir hal yoluna girmesine bağlı.

Bana kalırsa şimdi BM'nin Güvenlik Konseyi'nden geçirdiği karar tasarısıyla Ocak ayından itibaren bir ateşkes süreci başlayacak ve ondan sonra bir diyalog ve ardından da bir seçim süreci yaşanacak. Orada bu sürecin başlaması Suriye açısından bir görece istikrar getirebilir. Tabii IŞİD mevcut çatışma sürecinden besleniyor. Diyalog sürecinin başlaması aynı zamanda IŞİD ile mücadeleyi de kolaylaştıracaktır, hızlandıracaktır. Suriye'deki çatışmaların Türkiye'ye yansması ve çözüm süreci açısından olumsuz etkilerini azaltacaktır. Çözüm iklimini tekrar tetikleyebilir. Böyle bir süreç PKK açısından da bugün izlenen politika bakımından bir değişikliğe yol açabilir. Yani PKK bu savaşı bu tarzda sürdürme ikliminden kopabilir.

Haliyle İran ve Irak'ı da işin içine katıyor...

Evet etkileyebilir, bir boyutu da o tabii. İkincisi Türkiye'nin bence genel olarak özellikle AKP hükümetinin bu konuda sağduyulu, kompleksiz Kürt sorununa yeni bir politika geliştirmesine bağlı. Çünkü Türkiye'nin Suriye'de bu gün içine girdiği çıkmazın bir nedeni de bizzat kendi yanlışlarından kaynaklanıyor. Sadece kendi iradesi dışında oluşmuş bir durumdan söz edemeyiz. Sadece PKK ve İran'ın hesaplarıyla olup bitenleri açıklayamayız. Çünkü Türkiye son yıllarda sıfır sorundan Sayın Davutoğlu'nun dediği, sıfır komşu noktasına geldi ve bütün bölgelerle sorunlu. İsrail'le sorunlu, Mısır ile sorunlu, Suriye ile sorunlu, Bağdat ile sorunlu, İran ile sorunlu hale geldi. En son Rusya da buna katıldı.

Eğer Kürtlere ilişkin yaklaşımını gözden geçirmezse Türkiye bakımından gerçek anlamda bir çıkmaz söz konusu olabilir. Şu haliyle Türkiye zaten bir çıkmazla karşı karşıya, bütün nefes boruları kesilmiş, hareket alanları daraltılmış etki gücü neredeyse sıfırlanmıştır Suriye'de. Türkiye'nin elinde tek kalan şey bence Kürtlerdir. Hem içerde, hem Suriye'de hem de güneyde, hem de İran'da. Hem Sünni oluşları hem de Osmanlı İmparatorluğu'nda Türklerle bin yıla dayanan birlikte yaşama geleneği, hem de Kürtlerin yüzünün Avrupa'ya dönük bir toplum olmalarından kaynaklanan nedenlerle Kürtler Türkiye için önemli bir müttefik. Türkiye bu gün Güney Kürdistan ile yürüttüğü ilişkinin bir benzerini genelleştirir ve bütün parçalardaki Kürtlere teşmil eder uygularsa Türkiye için yeni bir başlangıçtan, Türkiye için büyük bir açmazdan kurtulmaktan söz etmek mümkün.

Böyle bir politik değişikliğin Kürtler nezdinde altyapısı var mıdır, Kabul görür mü böyle bir politik değişiklik?

Bence kabul görür, şu gerçek; bugün Güney Kürdistan deneyiminden yola çıktığımızda Kürtler sadece Bağdat'a değil genel olarak Araplarla yaşama umudunu yitirmiş bir noktadalar. İran'dan da Fars toplumunda da kayda değer bir şey yok. Yakınlık yok.

Sünni oluşları yakın kılıyor mu?

Bence bir etken, salt bununla açıklamak doğru değil, ama önemli bir etken. Esas olarak kıyaslama yapıldığında Kürtlerin Türklerle yaşama şansı daha fazla. Farslarla ve Araplarla yaşama şansından daha fazla. Sünnilik bir faktör olabilir ama tayin edici bir faktör olduğunu düşünmüyorum. Esasen Türkiye'nin yüzünün batıya dönüşünden kaynaklı. Türkiye'nin dünyadaki genel konumundan kaynaklı, Türkiye'deki her şeye rağmen işleyen demokrasiden kaynaklı bir durumdur. O nedenle Kürtler her açıdan bölge devletlerine tercih edeceklerdir birlikte yaşamak bakımından. Ama bu salt Kürtlerin istemesine bağlı değil Türkiye'de bunu kolaylaştıracak adım atmalı. Bugün örneğin Güney Kürdistan örneğinde olduğu gibi, karşılıklı çıkara dayalı, karşılıklı Kabul esaslı gözetilen bir tutumu Türkiye geliştirebilirse bütün parçalarla Irak Kürdistan'ında olduğu gibi; hem Suriye Kürtlerinin, Hem İran hem de Türkiye Kürtlerinin yüzlerini Türkiye'ye çevirmemeleri için bir neden yok. Değişik vesilelerle bu dile getiriliyor.

Bir de Kürdistan'ın en büyük parçası Türkiye'de unutmamak lazım. Türkiye Kürtleri önemli ölçüde Türkiye toplumu ile belirli bir entegrasyon içinde. Yani asimile oldular diye söylemiyorum; bir çok alandan kaynaklanan doğal ilişkilerden dolayı böyle bir entegrasyon söz konusu. Türkiye'deki Kürt nüfusunun yarısı batıda ve bugün Türkiye'nin batısında yaşayan Kürt nüfusu örneğin Güney Kürdistan'daki nüfusun iki katıdır. Yani beş milyon Güney Kürdistan bugün federe yarın bağımsızlığa gidecek bir yapı varken onun iki katı Kürt İstanbul, İç Anadolu ve batıda yaşıyor. Dolayısıyla Türkiye aynı zamanda Türkiye Kürdistan'ı nedeniyle de bütün Kürtler için önemli.

Bu biraz da Türk hükümetine bağlı bir şey. Yani rasyonel, akılcı, kompleksiz ve gerçekten çağdaş, demokratik bir toplum kurmak istiyorlarsa Kürtlerin bütün haklarını tanıyacaktırlar, Kürtlere kucak açacaklar, bundan herkes kazançlı çıkacaktır, hem Kürtler hem Türkler.

Hükümet kimi muhatap alacak?

Bir yönüyle hiç kimseyi muhatap almalarını gerektirmez, nasıl ki demokrasi sorununda özel olarak muhatap alınmayacaksa ama partnerlere ihtiyaç varsa, diyelim ki farklı dinamiklerin desteğine ihtiyaç varsa Kürt sorununa da böyle yaklaşmalıdır. Bir kere Kürt halkının varlığını tanımak, Kürt kimliğinden kaynaklanan doğal hakların meşru temel haklar olduğu tespitinde bulunmak; bunu yaptıktan sonra işin arkası kolaydır. Yani bir yönüyle demokrasi sorunudur. Bugün anadilde eğitim, yerinden yönetim, Kürtlerin demokratik, kültürel hakları kullanması bütün bunlar demokrasi çerçevesinde çözülecek şeyler, geriye kalıyor statü meselesi. Bu da esasında bana kalırsa bir yönüyle demokrasi meselesidir.

Bugün artık katılımcı, çoğulcu, yerinden yönetim nitelikleriyle ön plana çıkmış bir sistemdir. Dolayısıyla demokrasinin tarihi aynı zamanda merkezi yönetimlerin yerele aktarılması tarihidir. Bir demokrasi ne kadar yetkilerini yerele aktarırsa, ne kadar yerinden yönetimci olursa, ne kadar katılımcı, çoğulcu olursa o kadar kurumsallaşmış ve derinleşmiş olur. Dolayısıyla bugün artık demokrasi bakımından azınlıklar hakları diye bir sorun var, yerinden yönetim diye bir sorun var bugün Avrupa Birliği yerel yönetim şartı diye bir şey var. Türkiye Kürt sorunundan bağımsız olarak âdemi merkezîyetçi bir sisteme geçmelidir. Bu hantallığı bu ağır merkezi yapıyı âdemi merkezîyetçi bir

yapıyla değiştirmelidir. Bu çerçevede Kürtlerin kendi kendilerini yerinden yönetmesine olanak verilmelidir. Bunun değişik modelleri var, özerklik tartişılıyor, federasyon tartişılıyor, kaldı ki biz hep söylüyoruz bugünkü üniter devlet yapısı Kur'an kelamı değildir. Bu da nihayet ülkelerin ihtiyaçlarına göre gündeme gelen şeylerdir. Bugün dünyanın bilebildiğimiz önemli demokratik ülkeleri, önemli gelişmiş ülkeleri federasyonla yönetiliyor. ABD'den Almanya'ya, Kanada'dan Rusya'ya kadar, Çine kadar. Dolayısıyla federal sistem artık dünyamızda yükselen bir sistemdir. Ülkelerin çok uluslu çok kültürlü yapılarına cevaz veren sistemlerdir. Türkiye bu modelleri tartişmalıdır başkanlık sistemini tartiştığı gibi hatta bana kalırsa başkanlık sistemi tam da federal sistemle birlikte anlamlıdır. Çünkü bizim verdiğimiz ABD örneğindeki başkanlık sistemi çok güçlü yerel yönetimlerle dengelenmiş bir demokrasidir. Aksi halde zaten yeterince katı merkezietçi bir yapı bu merkezi yetkileri bir de tek adama yüklerseniz o sistem iyice otoriter bir hal alabilir.

Türkiye bunları düşünmek zorundadır. Şiddet içermemek şartıyla bu tür fikirler konuşulabilmeli, bağımsızlık dâhil tartişılabilmeli çünkü siz birliği ancak gönül rızası ile kurabilirsiniz. Hiç bir ülkede hiç bir toplumsal yapı zorla tankla, kâğıt üzerindeki anayasalarla güvence altına alınamaz, ama birlikte hak ve özgürlükler temeli kurabilir. Demokrasiler birleştiricidir, diktatörlükler, baskı rejimleri ayrıştırıcıdır. Bugün Irak'ta Suriye'de yaşanan bizzat bu tezin somut örneğidir. Oradaki dikta rejimleri toplumlari parçali hale getirdi. Türkiye eğer Kürtlerle hatta Türkiye'yi aşan Kürtlerle yaşamak istiyorsa demokrasiyi daha da derinleştirmeli, kurumsallaştırmalı ve Kürtlere de o sistem içinde yer vermeli.

Muhatap alınmaksızın bu yapıldığı takdirde karşılık bulacağını düşünüyor musunuz bu dört parçaya yayılmış Kürtler nezdinde?

Tabii bu dört parka açısından farklı bir süreçten söz etmek gerekir. Bu günden yarına olabilecek bir şey değil bu bir tercih meselesi, bu bir zaman meselesi. Yani Ortadoğu'daki sürecin nasıl seyredeceğini, Irak'ta, Suriye'de İran'da ne tür gelişmelerin yaşanacağını bilemiyoruz. Onun için bugünden yarına Türkiye ile bütün dört parçadaki Kürtler bakımından bir birliktelik öngörmek erken. Kaldı ki bu birlik mutlaka bir devlet çatısı altında değil Türkiye'nin onlarla belirleyeceği bir işbirliği esasında da olabilir. Bugün Türkiye ile Güney Kürdistan arasında neredeyse konfederal bir ilişi söz konusu. Ya da ileride ona evrilmeye açık bir yapı söz konusu. Dolayısıyla o biraz uzun bir zaman alacak mesele ama Türkiye Kürtleri bakımından olmazsa olmaz bir durum. Çünkü burada ciddi bir çatışma var, ciddi bir problem var ve bu problemin sürdürülmesi mümkün değil. Buna bir hâl yolunun bulunması gerekir. Bu hâl yolu da zaman alabilir ama nihai çözüm budur. Yani Kürtlerin bir ulus olarak bir millet olarak, bir halk olarak Türkiye içinde Türk halkı ile eşit koşullarda yaşayabileceği bir sistemin oluşturulması lazım. Muhatap dediğiniz; dediğim gibi tabi ki bir yanıyla Kürt halkıdır, bir yanıyla bütün Kürt örgütleridir, bir yanıyla sözü olan bütün Kürtlerdir, bir yanıyla da Türk toplumdur. Çünkü böyle bir proje aynı zamanda Türk toplumunun da katılımı ve rızasıyla olabilecek bir şeydir. O nedenle şematik bakmak çok mümkün değildir. Söz konusu bu çözüm süreci olduğunda şunu da söyleyeyim; silahlar meselesinde hep söylüyoruz PKK muhataptır, çünkü silah onun elindedir. Silahların devre dışı bırakılmasında mutlaka PKK muhatap alınmalı ve bundan kaynaklanan sorunlarla ilgili PKK ile görüşülmeli. PKK silah bırakacaksa, kadroları nerede istihdam edilecek, dağdaki insanlar nereye gidecek, sürgündeki insanlar için nasıl bir çözüm yolu bulunacak, bunlar toplumsal ve siyasal yaşama nasıl adapte edilecek, PKK ile konuşulması gereken şeyler. Ama Kürt diliyle, Kürt kültürüyle ilgili, Kürt kimliğinin tanınmasıyla ilgili, Kürdistan'ın statüsü ile ilgili konu PKK ile değil bütün Kürt örgütleriyle, dediğim gibi Kürt toplumsal kesimleriyle; dindarlarıyla, sivil toplum örgütleriyle, aydınlarıyla ve bir

aşamadan sonra da Türk toplumuyla mutlaka görüşülmesi, konuşulması ve mutabakata ulaştırılması gereken konular.

Irak'ı yeniden tek parça halinde tutmak mümkün mü?

Hayır. Kürtler Bağdat'tan gerekli karşılığı, desteği, anlayışı görmediler. Bağdat Kürtleri geçmişte de bu günde de hep dışladı. Dışlamaya da devam ediyor. Sadece Kürtler, değil Şiiilerle Sünniler arasında da çözümü imkânsız gibi görünen sıkıntılar var. Şiiilerle Sünniler arasındaki çelişki, Araplarla Kürtler arasındaki çelişkiden daha derin ve çözümsüz görünüyor. O nedenle sorun salt Kürdistan değil aynı zamanda da Sünniler bakımından da artık merkezi Bağdat hükümeti ile yürümek imkânsız gibi görünüyor.

Peki, Suriye'nin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Suriye'de mevcut rejim IŞİD faktörü nedeniyle biraz ömrünü uzatsa bile meşruiyetini yitirmiş durumdadır. Esad'ın kalması uzun erimde mümkün değil. Bence şimdiden kendisine köşe, bucak arıyor. Bana kalırsa onu şimdiye kadar destekleyen İran ve Rusya bile onun devamında ısrarcı gibi görünmüyorlar. İran ve Rusya açısından söz konusu olan Esad değil, oradaki çıkarlarıdır. Dolayısıyla Esad gidecektir. Orada bir rejim değişikliği yaşanacaktır. Orada farklı etnik gruplar, yani Sünniler, Kürtler ve diğer Hıristiyanların da içerisinde yer alacağı bir sistemin kurulması kaçınılmazdır. Orada ben yakın bir zamanda Kürtlerin ayrı bir statü, ya da bağımsız bir devlet sürecini yaşayacaklarını beklemiyorum. Uzun erimde Irak Kürdistanı ile bütünleşik olarak bir ayrılma düşünülebilir ama salt Suriye Kürdistanı için bir ayrılma projesi bana gerçekçi görünmüyor. Ama Suriye'de mutlaka bu çok etnisiteli yapıya uygun yeniden yapılandırılmalı. Bu yine federatif bir sistem olabilir, bölgesel özerklik sistemi olabilir, Suriye mutlaka yeniden dizayn edilmeli. Görünen o ki bir süre daha ABD ve Rusya orada varlıklarını sürdürecektir. Suriye için öngörüm bu, çünkü Suriye krizi de sürdürülemez bir hale geldi. Birincisi IŞİD nedeniyle, IŞİD bütün dünyaya bela, bir tehdit odağı. İkincisi bu mülteciler ve göç meselesi. Benim bildiğim iki milyon Türkiye'de, 1,5 milyon Irak Kürdistanı'nda, bir o kadarı Ürdün'de, nüfusun yarısı yerini terk etmiş. Ülke viraneye dönmüş ve bu nüfus hem bölge devletleri hem de Avrupa ve dünya için bir istikrarsızlık nedeni. Ege'de biliyorsunuz yüzlerce insan ölüyor. Binlerce insan Avrupa kapılarını zorluyor ve oradaki istikrârı tehdit eder bir hâl aldı. O nedenle Suriye krizine bir çözüm bulunması gerekiyor.

Türkiye ile KDP ilişkileri uzunca bir süredir çok iyi. Bu ikisini bir araya getiren ortak vizyon nedir?

Karşılıklı çıkardır. Biliyorsunuz Türkiye uzun yıllar boyu Irak Kürtlerine karşı hep ötekileştirici bir politika izledi. Küçümsedi, hakir gördü, bölge devletleri ile birlikte operasyonlar gerçekleştirdi. PKK'ye operasyon adı altında bölgeyi istikrarsızlaştırmaya çalıştı Türkiye yıllar yılı. Ama sonra özellikle 2005'te Kürdistan'ın federe bir statüye kavuşmasından sonra Türkiye orada Kürtler açısından dönüşü olmayan bir noktaya geldiğini gördü. Kürtler artık anayasal bir statü, bir oluşum haline geldiler. Dünya tarafından kabul gören bir statü haline geldiler. Türkiye o saatten sonra politikasını değiştirdi. Burada AKP faktörünün de etkisi oldu. AKP Türkiye içerisinde değilse de en azından Irak Kürtlerine karşı geleneksel düşmanlık politikasından ayrı bir politika izledi. Türkiye orada ciddi bir potansiyelin farkına vardı. Bu gün on milyar doların üzerinde bir ticaret yapılıyor Irak Kürdistan bölgesi ile. Türkiye başka yerde satılmayan malını oraya satıyor orada hiçbir yerde bulamayacağı petrolü ucuza alıyor. Şimdiden Irak Kürdistan'ı Türkiye üzerinden ayda 550 bin varil petrol satıyor. Bundan kaynaklı Türkiye'nin bir artışı var. Ayrıca Kürdistan Türkiye için IŞİD ve benzeri köktendinci tehditlere karşı tampon görevi

görüyor. Bu gün IŞİD, EL Nusra, El Kaide gibi örgütler için Kürtler bir tampon görevi görüyor. Türkiye'nin güvenliği için bir işlev görüyor o nedenle Türkiye değer veriyor. Irak Kürtleri açısından da Türkiye bir nefes borusu. Bağdat işlemiyor, İran'la problemler var, Suriye'nin kendisi zaten bir açmaz o nedenle dışa dönük dünya ile ilişkiler bakımından Türkiye önemli bir nefes borusu. Burada karşılıklı bir çıkar var. Petrolünü satıyor, Türkiye üzerinden batı ile ilişki kuruyor, diplomatik ilişkilerini sürdürüyor karşılıklı bir çıkar var ve bu çıkar gerçekçidir, bu ilişki bana kalırsa Türkiye'nin kendi Kürt sorununu çözmesi bakımından da kolaylaştırıcı bir rol oynuyor; çünkü Türkiye'nin 2009'da başlattığı açılım sürecinde Güney Kürdistan ile kurduğu ilişkilerin olumlu etkisi oldu. Şöyle ki, Türkiye kamuoyu Güney Kürdistan ile kurulan ilişkilerle Kürt sorununa ilişkin tabulardan kurtuldu. Türk işadamları gidip iş yaptılar, MHP'liler gidip orada para kazandılar, Türkiye Kürtlerin bir düşman değil bir kazanç kapısı olduğunu gördü kendi deneyimleriyle. O nedenle de Türkiye'nin ve Türkiye kamuoyunun Kürt sorununa, Kürtlere ilişkin algısını da bu süreç olumlu yönde değiştirdi ve etkiledi çözüm sürecinin başlamasında, gelişmesinde payı oldu. Ben inanıyorum ki bundan sonra da devam edecek. Özel olarak da Sayın Barzani'nin ve Kürdistan Bölge Yönetimi'nin çözüm sürecinin başlamasında, devamında ve yarın yeniden başlatılmasında önemli bir etkisinin olacağını düşünüyorum; bekliyorum.

Barzani Türkiye'ye geldiğinde HDP ile de görüşmüştü, bunun bir adımı olabilir mi?

Bence zaten kapalı diplomaside işliyor o diyalog. Ben Kürdistan Bölge Yönetimi'nin PKK ile bu anlamda ilişki içinde olduğunu biliyorum. Devlet yetkilileri ile çok yakın trafik içinde olduğunu düşünüyorum.

Masaya yeniden dönülmesi için mi?

Evet, dönülmesi bakımından, teşvik edici bir rol oynadığını düşünüyorum. İki tarafa da cesaret veren bir tutum içinde olduğunu ben biliyorum, düşünüyorum. Çünkü Türkiye'ye gelişinden önce Sayın Barzani ile biz heyet olarak Selahattin'de görüştük.

Ne zaman oldu bu görüşme?

7 Aralık'ta.

Türkiye ziyaretinin öncesinde?

8'inde geldi Türkiye'ye biz 7'sinde görüştük. Bu süreci uzun boylu görüştük. Mevcut çatışma ortamından son derece rahatsız Sayın Barzani. Bunun Kürtlere bir yararının olmadığını söylüyor. PKK'nin çatışmaları şehirlere taşınmasını son derece yanlış buluyor ve Kürtlerin mutlaka Türkiye'deki mevcut ortamdan, siyasal iklimden faydalanmaları gerektiğini söylüyor. Çatışmalı ortamdan değil, genel olarak Kürtlerin parlamentoda bulunmasından ve yerel yönetimlerdeki önemli etkinliklerinden faydalanmaları gerektiğini söylüyor. Bu konuda üzerine düşeni yapmakta da kararlı olduğunu söylüyor. Ben onun bir etkisinin olacağını düşünüyorum.

PKK ile de görüşmesi olmuş mu, aynı şeyleri onlara da iletmiş mi?

Ben ilettiklerini düşünüyorum, yani bizimle doğrudan paylaşmadı ama ilettiklerini düşünüyorum. Ama Ankara ziyaretinde HDP'ye bu görüşünü açık olarak ifade ettiği basına yansıdı zaten.

Bu vizyonun karşısında yer alan güçler hangileri, onlar ne istiyor?

İran rahatsız. Bağdat bundan son derece rahatsız. Şam rahatsız, hatta diyebilirim ki ABD’de belli oranlarda rahatsız. Yani Türkiye’nin Güney Kürdistan ile ilişkilerinden ABD çok memnun değil. ABD’nin memnuniyetsizliğinin bir nedeni de bu ilişkinin Bağdat’ı rahatsız edeceği ve giderek Bağdat’ı İran’ın kucağına oturtacağı endişesinden kaynaklı. Bağdat ile İran arasında ciddi ilişkiler olduğunu herkes biliyor. Ama Kürtlerle Türkiye arasındaki ilişkilerin, ya da Güney Kürdistan’ın bağımsızlığı yönündeki sürecin Bağdat’ı tümenden İran’ın kucağına iteceğinden kaygılanıyor. Bu nedenle bu ilişkiyi bir miktar sıkıntılı buluyor ABD. Tabii PKK de bundan rahatsız. Halbuki bu ilişki hiçbir zaman yani, Güney Kürleri’nin Türkiye ile ilişkisi hiçbir zaman PKK’nin aleyhine işlemedi. Hiçbir zaman Sayın Barzani, Talabani ya da Güney Kürtleri Türkiye ile ilişkilerini PKK’yi ezmek, PKK’yi sıkıntıya sokmak için kullanmadılar. Tam tersine bu ilişkilerini sorunun diyalog ile çözümü için fırsat olarak değerlendirdiler. Geçmiş deneyimler bunun ispatıdır. Bundan sonra da böyle olacağını düşünüyorum ama PKK yine de rahatsız zaman zaman. KDP ve Güney Kürdistan hükümeti ile Türkiye arasındaki bu ilişkileri kendisi için bir risk olarak nitelendiriyor. Bence bu yersiz bir yaklaşım, tam tersine söz konusu ilişki biraz önce söylediğim gibi Türkiye’de çözüm sürecinin ilerlemesine katkı sağladı, sağlayabilir. PKK açısından da siyasal sürece katılmak için bir imkân olarak değerlendirilebilir.

Irak ve Suriye parçalanırsa ortaya çıkacak bir Kürt ve bir de Sünni Arap nüfus olacak gibi görünüyor. Kürtlerle başlayalım, Kürtler için bölgede taşlar yerine oturduğunda en iyi sonuç nedir?

Bir kere ben Güney Kürdistan’ın bağımsız olmasından yanayım. Suriye Kürtlerinin de Güney Kürdistan’a eklenmesini Kürtler açısından olumlu görüyorum. Çünkü orada bir yekparelik var. Suriye Kürdistanı aynı zamanda hem Türkiye Kürdistanı’na ama daha çok Irak Kürdistanı’nın devamı ve oradan Akdeniz’e açılmak mümkün Güney Kürdistan için. Bağımsız bir Kürdistan için Suriye Kürdistanı’yla birleşmesi son derece olumlu olur. Türkiye Kürleri’nin bir statüye kavuşmasından sonra söz konusu Kürdistan Türkiye ile belli bir entegrasyon içerisine girebilir. Ben kısa vadede Güney ve Suriye Kürdistanı’nın Türkiye ile doğrudan birleşeceğini beklemiyorum. Ama orada oluşacak bağımsız bir devlet Türkiye ile konfederal bir ilişki içerisine girebilir. Giderek sınırlar anlamsızlaşabilir. Bu şekilde Kürdistan da esasen birleşmiş olur. Ama ayrı bir bağımsız yapı olarak değil daha farklı bir ilişki içine girilebilir. İran Kürdistanı için şimdiden bir şey kestirmek mümkün değil. Ben İran Kürdistanı için de kıza saman içinde bir bağımsızlık görmüyorum ama İran bu katı, uzlaşmaz tutumunu sürdürürse Kürtler bakımından bağımsızlık dışında meşru seçenek kalmaz. Ama uluslararası güçler buna nasıl bakar, kestirmek mümkün değil. Yani şunu söyleyeyim; her parçada Kürtler asgari düzeyde federal haklara sahip olmalı ve bu dört parça arasında tek devlete yakın bir ilişki olmalı. Sınırlar olmamalı, insan hareketi, ekonomik hareket bakımından belki yasal olarak sınırlar kalabilir ama fiziki olarak sınırların kalktığı bir sistem olabilir. Ama Türkiye, İran, Irak ve Suriye’deki Kürtlerin yüzünün Türkiye’ye dönük olacağı bir sistem öngörüyorum.

Aynı soruyu Irak’tan ve Suriye’de dışlanmış ve dışlanmakta olan Sünni Arap nüfus için soralım, onları için en iyi sonuç nedir?

Irak’ın artık bütünlüğünü korumak mümkün değil bu bir gerçek. Orada eninde sonunda ayrı bir Şii ve Sünni oluşum ortaya çıkacaktır uzun erimde. Suriye için de önemli oranda böyledir ama Irak için kaçınılmaz görünüyor. Suriye nüfus açısından daha küçük. Ama son tahlilde görünen o ki, pratik bize gösteriyor ki orada Sünniler için ayrı bir oluşum ihtiyaç. O açıdan Irak’taki Sünnilerle Suriye’deki Sünnilerin içinde olduğu bir Sünni oluşum, bir devlet bana gerçekçi görünüyor. Yani hem kaçınılmaz

hem de gerçekçi görünüyor. Başka da bir yol görünmüyor gibi geliyor. Suriye için, bir parçasının Kürdistan'a katıldığını düşünürsek, bir parçasının Sünniistana katıldığını düşünürsek geriye Nusayri toplum kalıyor, orada onlar için ya da Lübnan'da başka bir şey düşünmek mümkün.

Bir Kürt devletinin kurulması ihtimalini ve bunun Türkiye, Irak, İran gibi aktörler tarafından nasıl karşılanabileceğine ilişkin görüşleriniz?

Kürdistan bağımsızlığa doğru gidiyor. Bir süreç var. Bu IŞİD meselesinden sonra askeri açıdan güçlendi ve kendisini koruyabilir hale geldi. Şimdi Bağdat'ın izlediği ambargo nedeniyle de ekonomik yönden bir bağımsızlık süreci işletiliyor. Petrol ihracını arttırmak, kendi kaynaklarıyla ayakları üzerinde durmak bu sürecin bir parçası. Şimdi bir referandum kalıyor, referandum da hemen bağımsızlık ilanı anlamına gelmiyor ama bu yöndeki bir tasarruf için bir meşruiyet zemini oluşturuyor referandum. Gerisi bir zamanlama meselesi olacaktır Irak Kürdistan'ı bakımından. Irak Kürtleri sanki Bağdat'la yürümek için bütün krediyi tüketmek istiyorlar. Yani artık bütün dünyanın 'evet artık Bağdat'a ile yürünmez' gerçeği noktasına gelmesini bekliyorlar. Benim bildiğim kadarıyla esasen Maliki yönetiminden sonra Kürtler Bağdat'la umutlarını kesti, ABD'nin baskısıyla tekrar birlikte yaşama sürecini yenilediler. Ama bunun gitmeyeceğini de biliyorlar. Dolayısıyla hangi aşamada Kürtler bunu ilan eder, zamanlamayı nasıl seçerler ben bilemem tabii. Bu arada Suriye'deki gelişmelere bağlı. Suriye nasıl şekillenecek, nasıl dizayn verilecek biraz da iç içe bir durum. Türkiye buna sıcak bakıyor, Türkiye açıkça karşı çıkmaz. İran ve Bağdat karşı çıkabilir. Ama bu süreci engelleme şansları olmaz. ABD'nin tutumu önemli tabii, ABD'nin doğrudan karşı çıkmaması yeterlidir. Hemen tanımayabilir, diğer Avrupa ülkeleri; benim bildiğim kadarıyla Çekler ve Slavlar ya da Macarlar açıkça bu sürece destek vereceklerini söylediler, İsrail tanıyacağını söyledi. Suudi Arabistan tanıyacağını söyledi. Rusya bu işe karşı çıkmayacağını söyledi daha önceki süreçte şimdi ne yapar bilmiyorum. Ben böyle bir süreci olanaklı görüyorum. Açmazları olur ama bu mevcut tablo içinde başka bir seçenek görünmüyor Kürtler için.

Irak'ın parçalanması halinde bir Kürt devleti Kürt oluşumu olacaksa bu Sünni Araplar için de ayrı bir devlet olması mukadder değil mi?

Benim bildiğim kadarıyla Sünniler böyle bir şeye karşı çıkmazlar. Ortadoğu'daki Sünni-Şii çekişmesinden kaynaklı, çünkü dediğim gibi Suudi Arabistan sıcak bakıyor, Irak'taki Sünni Araplarla Suriye'deki Sünni Araplar kendi dertlerinde. Dolayısıyla Kürdistan'ın bağımsızlığına karşı çıkmaları için bir neden görünmüyor. Bu kendi ellerini de güçlendirecek bir argüman olur. Kürtlerin olmadığı bir Irak'ta zaten Sünnilerle Şiiilerin yaşaması çok daha zorlaşır. Çünkü Kürtler her şeye rağmen balanstı, bir dengeleyici unsurdu. Kürtler de devreden çıktığı zaman Sünniler bakımından bu süreç daha da hızlanabilir.

KDP-PKK ilişkilerinin normalleşmesi mümkün müdür, bunun şartları nelerdir?

Valla ben KDP ile PKK arasındaki ilişkinin normalleşmesini biraz da PKK ile Türkiye arasındaki ilişkinin normalleşmesine bağlıyorum. PKK İran eksenli kaldığı sürece ve Türkiye'deki bu çatışma süreci devam ettiği müddetçe PKK'nin bir gerilim kaynağı olarak kalması kaçınılmaz. Böyle bir gerilimin PKK ile KDP ilişkilerine yansması da kaçınılmaz. O nedenle biraz da Türkiye ile Suriye'de işlerin rayına girmesine bağlı. Bu normalleştiği oranda PKK ile KDP arasındaki ilişki de normalleşir. Her ne kadar PKK'nin diyelim ki diğer Kürt partilerden farklı olarak dört parçaya ilişkin de emeli hevesleri olsa bile bunun o parçalarda bir toplumsal zemini yok. Örneğin Irak Kürdistanı'nda PKK'ye yakın bir PÇDK diye bir parti

var girdiği seçimde aldığı oy 2 bin civarında. Böyle bir etkisi yok Irak Kürdistanı'nda. Suriye de ayrı tabii.

Goran'ın desteği var mı? İran çizgisinde olduğu savından hareket edecek olursak elbette.

Destek veriyorlar ama PKK'nin doğrudan toplumsal karşılığı yok. Dolayısıyla PKK ancak bu bölgesel gerilimler üzerinden istifade ederek Irak Kürdistan'ını zora sokma durumu var. Bu etken devreden çıktığı zaman ve Türkiye ile PKK arasındaki ilişkiler düzene girdiği zaman orada da işler düzene girer. Şunu söylemek isterim, KDP, PKK ile arasındaki gerilimin şiddete dönüşmemesi için azami çaba sarf ediyor. Özellikle Sayın Barzani bu konuda yeminli olduğunu ifade etti. Çok inanılmaz bir müsamaha ve anlayış gösteriyorlar. Bir daha Kürt savaşının yaşanmaması için. İnanılmaz bir sorumluluk duygusuyla hareket ediyorlar.

PKK o sorumluluktan uzak görünüyor sanki?

Çok sorumlu davrandıklarını söyleyemem PKK'nin. Şengal'de çok ciddi sıkıntılar yaşattılar, hâlâ da var. Ama KDP ve Sayın Barzani bu konuda çok kararlılar. Yani bir çatışmanın çıkamaması için. Ben diliyorum bu saatten sonra bir çatışma çıkmaz çünkü Kürt kamuoyundan böyle bir destek bulmaz. PKK tabanında da Türkiye Kürtlerinde de bulmaz. O nedenle de PKK'nin bu gerilimi çok ileri bir noktaya taşıyabileceğini düşünmüyorum.

Öcalan ile Barzani arasında son birkaç yıl içinde mektuplar gidip geldi, sonra ne oldu, şu anda durum ne?

Çok yakın zaman için bir şey söyleyemem bir veriye sahip değilim ama dediğiniz gibi dolaylı önemli bir ilişkinin olduğunu biliyorum. Leyla Zana üzerinden mektuplar gitti geldi. Açıklamalar oldu. Bu son dönemde Sayın Barzani'nin Öcalan'la görüştüğü söylendi ama o bir iddianın ötesine geçemedi Ankara'ya gelişinde. Ama ben Sayın Barzani'nin Sayın Öcalan üzerinden çözüme katkıda bulunmak istediğini düşünüyorum. Barzani Öcalan'ı önemli aktör olarak görüyor. Geçmişte olduğu gibi önümüzdeki süreçte de Öcalan'a rol biçiyor. Ayrıca Öcalan'ın koşullarının rahatlatılmasını istiyor. Bir Kürt liderinin rahat koşullarda, özgür koşullarda etkili olabileceğini düşünüyor. Bu tarzda bir yaklaşımının olduğunu düşünüyorum. Sayın Barzani'nin çok iyi niyetli ve yapıcı bir tutum içerisinde olduğunu söyleyebilirim. Hem Öcalan'a hem PKK'ye hem de Türkiye'ye karşı.

Sizce Kandil üzerinde hangi bölgesel aktörler daha etkili?

En başta İran'ın etkisinin olduğu kesin. Tayin edicinin İran olduğunu düşünüyorum. Ama onun dışında bütün ilgili aktörlerin PKK üzerinde bir etkisinin olduğunu düşünüyorum. Yani ABD'nin, Rusya'nın, Şam'ın Bağdat'ın, belki de Avrupa ülkelerinin.

Kandil'deki kadrolar açısından ideal sonuç nedir, sizce Kandil tam olarak ne istiyor?

Kandil'in Kürt sorununa ilişkin ne istediğini doğrusu bilmiyorum. O konuda çok farklı şeyler söylediler şimdiye kadar. Bağımsızlıktan özerkliğe, demokratik cumhuriyete kadar çok zikzaklı bir çizgi izlediler. O nedenle şu an itibarıyla Türkiye Kürtleri için ne istediklerini bilmiyorum. Ama bildiğim şu PKK hüküm süreceği bir alan istiyor. Bu özerk bir bölge olabilir, bu federal bir bölge olabilir, ya da başka bir adla tanımlanabilir. Türkiye Kürdistan'ında kendilerinin hüküm sürebilecekleri alan istiyorlar.

Sizin gibi Kürt siyasetinin içerisinde gelen birinin Kandil'in ne istediğini bilememesi de arızalı bir duruma işaret etmiyor mu?

Problem tabii, biz bunun için eleştiriyoruz; PKK'yi de HDP'yi de. Bu konuda net olmamakla, doğru dürüst bir proje ortaya koymamakla eleştiriyoruz ve bu son derece yanlış. PKK için de Kürt hareketi için de bir olumsuzluk. Bir parti her şeye rağmen net bir projeye sahip olmalı. Bu proje eleştirilir, yerilir, kabul görür-görmez. Ama bir projeniz olur ona karşı muhataplar bir tutum alır. Ama sizin net bir programınız yoksa başkalarının size bir pozisyon alması tutum belirlemesi de çok zor olur. Bu nedenle bir açmazdır PKK'nin bu belirsizliği.

Suriye sahasındaki Kürtler üzerinde Barzani'nin etkisi vardı, ama artık o alanları tamamıyla Kandil ve PYD kontrol ediyor gibi, doğru mu? Rojava'daki tabanınız tümünden eridi mi?

Bir kere Barzani'nin orada hala etkisi var. Mesele şu ki orada PYD silah tekeli elinde bulunduruyor, rejimle de işbirliği içinde. Bu üstünlüğünden dolayı PYD hem kendi içindeki güçleri etkisizleştirmeye çalışıyor, hem de Sayın Barzani'nin oradaki etkisini sınırlama çabası içinde. Dolayısıyla yarın orada bir düzen kurulduğu zaman, PYD'nin bu silah tekeli kırıldığı zaman tablonun değişeceğini düşünüyorum. Orada PYD dışında önemli bir Kürt partisi ve kitlesi var. Ancak bu savaş atmosferi içinde ve PYD'nin silah tekeli nedeniyle şu anda çok ön plana çıkmıyor ve etkisiz görünüyor. Gerçek görüldüğü gibi değil.

Geçmişte Barzani'nin KDP ile çatışma deneyimi var 'kardeş kavgası' olarak değerlendirdiği. Kürtler ile çatışmaktan uzak duruyor sanırım.

Kesin, Sayın Barzani orada da bir çatışmaya sebebiyet verecek şeylerden kaçınıyor. Söz gelimi orada eğitilen 5-7 bin arasında bir Peşmerge gücü var; Suriye kökenli Kürtlerden oluşan. Ama PYD'nin blokajı nedeniyle Suriye Kürdistanı'na geçemiyor. Sayın Barzani'de bunu zorlayacak bir girişimde bulunmuyor bir çatışma olmaması için. Ama şurası kesin, bir gün o rejim gidecek dolayısıyla Esad destekli PYD'nin etkisi kırılacak, süreç normalleşecek ve normal koşullarda kim halkın desteğini alırsa o egemen olacak.

İran Kürtlerinin neden sesi çıkmıyor, oralarda olup bitenleri takip edebiliyor musunuz?

Onlar uzun bir müddet silahlı mücadeleyi durdurdular, bunun nedeni şuydu; İran onların varlığını bahane ederek Kürdistan'ı istikrarlaştırmak istedi. Baskı uyguladı. Onlar da Irak Kürdistanı'nı zora sokmamak için silahlı mücadeleyi, eylemleri durdurdular. Ama bildiğim kadarıyla birkaç yıldır yeniden hazırlıklara başladılar. Şu anda hem İran KDP'si hem İran KDP'sinden ayrılan ayrı bir KDP var onlar bölünme yaşadı, Komela diye bir örgüt var, bir de PAK örgütü var. Dördü de şu anda önemli bir Peşmerge gücüne sahip. Bunlar İran Kürdistan'ı sınırına konuşlanmış durumda. Bildiğim kadarıyla Kürdistan bölgesine yönelik propaganda çalışması yapıyorlar. Bu yönde bir hazırlıkları var. Önümüzdeki süreçte orada ciddi bir silahlı mücadele sürecine tanık olursak şaşırılmamalıdır.

Kimin yanındalar, kime karşılar?

Kürtler için İran rejimine karşılar.

PKK ile KDP açısından durumları nedir?

KDP ile iyi ilişki içindeler ama PKK ile de çatışmamaya özen gösteriyorlar.

Son soru olarak çözüm sürecinin bitmesinin ardından kent merkezlerinde başlayan çatışmalar, sokağa çıkma yasakları hakkındaki görüşünüz. Ne öngörüyorsunuz, nereye varır durum?

Çözüm süreci Türkiye için önemli bir fırsattı bunun heder edilmesi yazık oldu. Esasen çözüm süreci PKK'nin silahlı güçlerini sınır dışına çıkarmasını durdurmasından sonra teklemeye başladı. 2013 yılında. Ondan sonra da iki tarafta uzatmaları oynadı. Masada duruyor görüntüsünü sürdürmeye çalıştı seçimler nedeniyle. Hem Hükümet hem PKK tarafı. 7 Haziran seçimlerine kadar bu süreci en azından masayı yıkamamaya çalıştılar. Bu süreçte PKK dağdan silahlı güçlerini yurt dışına çekmek yerine etki alanını daha da genişletti. Hükümet bunun farkındaydı ama hükümet muhtemelen Öcalan'a fazla güvenerek, çatışmasız bir şekilde çözebileceğine inandı. Ancak 7 Haziran'dan sonra artık bu sürdürülemez hale geldi ve Ceylanpınar'da iki polisin öldürülmesinden sonra operasyonları başlattı. Ben hep söylüyorum; Ceylanpınar hükümet için bir gerekçeydi, hükümet operasyonu başlatacaktı. Çünkü bölgede iki başlılık oluşmuştu, PKK önemli bir yığınak yapmıştı ve sürdürülebilmesi mümkün değildi o nedenle hükümet böyle bir hazırlık içindeydi.

Ceylanpınar bu işin tetikleyicisi mi oldu?

Evet, tetikleyici oldu. O olmasa başka bir şey olacaktı. PKK 7 Haziran öncesinden gerilimi tırmandırıyordu. Hatırlarsanız Lice yolu günlerce kapalı tutuldu, Muş-Bingöl yolu trafiğe kapatıldı. Yani gerilim 7 Haziran'dan hemen sonra başlamadı. Ondan önce de ciddi sorunlar yaşanıyordu. Ceylanpınar'dan sonra çatışma başladı. Yoğun operasyonlarla devam etti, PKK'de daha önce yaptığı yığınakları fırsat bilerek savaşı kentlere taşıdı. Şimdi ben savaşın şehirlere taşınmasını çok ölümcül bir hata olarak görüyorum. Bunun faturasını ödeyen Kürtler. Evi yanan Kürtler, yakıp yıkılan Kürt kentleri. Yerinden yurdundan olan, göç eden Kürtler. Yani bütün davul Kürtlerin sırtında patlıyor. Yangın Kürtlerin evinde yanıyor. Onun için bunun faturası çok büyük Kürtler için. Yüz binlerce insan terk ediyor Sur'u, Nusaybin'i, Cizre'yi, Silopi'yi. Yüzlerce insan sadece kentlerde öldürüldü. 24 Haziran'dan bu yana 2 bin insanın öldüğü söyleniyor asker-polis dahil. Bu çok kötü bir tablo. PKK açısından izahı, açıklaması olmayan bir durum. Devlet açısından da hukuk ilkeleriyle açıklanamayacak bir pozisyon söz konusu. Yani bir devletin kendi kentlerini tanklarla, toplarla kuşatıp bir yabancı kenti alır gibi operasyon yapmasının hiçbir açıklaması yok. Maharet bu noktaya gelişi engellemektir. Şimdi bile farklı yöntemler bulması gerekir. İşin kolayına kaçmak çözüm değil, kentleri tanklarla, toplarla kuşatıp insanları öldürerek ele geçirmek çözüm ve marifet değil. Marifet siyaseti işletmektir, siyaset metotlarıyla çözüme ulaşmaktır. Bir kenti tank, topla almak ne marifettir ne zaferdir, ne de sonuç alıcıdır. Kürt sorunu ile ilgili travmaları daha da derinleştirecek şeylerdir. Çözümü daha zora sokacak, iklimi daha çok zehirleyecek, güveni daha çok zedeleyecek yöntemlerdir. O nedenle iki taraf açısından da bu cinnet hali son bulmalıdır. Ben bunu bir cinnet hali olarak görüyorum hem PKK hem de devlet açısından. Kanla ölümler üzerinden alınan sonuç ne kadar kalıcı olur ki? Diyalog sürecine dönülmeli, ben eninde sonunda bu sürece dönüleceğine inanıyorum. Belki iki tarafta bu süreci elini güçlendirerek masaya dönmek için kullanıyor olabilir. Ahlakı ve insani bir şey değil bu. Öncelikle çatışmalar dondurmali ve sonra ne kadar aktör varsa partiler, akil adamlar, STK'lar, Kürdistan Bölgesel Yönetimi olabilir herkesin diyalog sürecini başlaması için imkanlarından faydalanmak gerekir. Bu süreç bir reform paketiyle eş zamanlı gündeme gelmeli ki inandırıcılığı olsun. Sadece güncel bir sorunu çözmenin ötesinde bir şey olduğunun anlaşılması gerek. Kısa sürede olmasa bile masaya

dönüleceğine inanıyorum. PKK'ye şehirleri terk etmesi devlete de çözüm politikaları geliştirmesi için baskı yapılması gerekiyor.

Kim başlattı çatışmaları size göre.?

Bence iki taraf da sorumlu. Öcalan'ın silahları devre dışı bırakma çağrısına karşın PKK ikircikli davrandı. İlk fırsatta da geri çekilmeyi durdurdu. Öcalan'ın çağrısının gereği yapılırdı bu gün bu olmazdı. Uyulmadı tersine bir yığınak meselesi var. İkincisi AKP'nin Kürt sorununun çözümü için kalıcı kapsayıcı bir politikaya sahip olmadı. Günü kurtarmaya çalıştılar. 'Silahlar sussun, seçimler geçsin' diye baktılar meseleye. Şimdi 'Kürt sorunu ayrı silah sorunu ayrıdır' diyorlar ki biz katılıyoruz. Ama derli toplu bir politika geliştirmediler. Yapılanları küçümsemiyorum ama Anayasa'yı değiştirebildiler mi? Ana dilde eğitim için adım atmadılar. Hükümet pragmatist ve günübürlük yaklaştı. Bu da PKK'nin ayak diremesine zemin hazırladı.